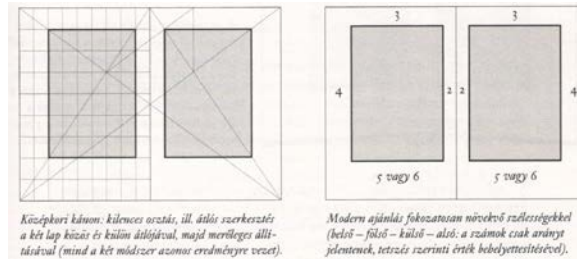

Tipográfia IV.

Margók, szedéstükör

- Az oldalirányok döntően meghatározzák egy kiadvány megjelenését, de a tipográfia szemszögéből a szedéstükör mérete és elhelyezése a döntő.
- A szöveg elhelyezése a szedéstükörben történik, de a képeké lehet rendhagyó:
 - Margó kihelyezett
 - Kifutó
 - Nagy hagyománya van a szedéstükör – kánon kutatásnak.

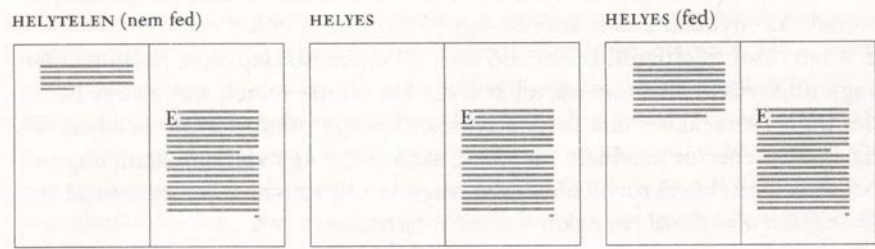

- A középkori arányok magyarázata, hogy a széles margók a gazdag díszítéshez voltak szükségesek.
- Ma a széles margó csak ritkán kell, de olyan alap szélesség kell, hogy a hüvelykujjunk ne zavarjon az olvasásánál.
- Tervezése:
- Sík lapon történik, a gyakorlatban azonban egy háromdimenziós könyvben másképpen érzékeljük. (könyvmodell ívelt lapjain kell véglegesíteni.)
- A szedéstükör szélességét régebben kizárólag *cicieróban* határozták meg, majd fél *cicieró* lett és ma már *mm*-ben is megadjuk.
- A magasságát nem konkrét méretben adjuk meg, hanem a sorok hossza határozza meg.
- Ha van élőfej (vagy élőláb) akkor az is beleszámít a szedéstükör méreteibe, az oldalszám azonban nem.

TÖRDELÉS

- **Fogalom:** Hosszabb szöveg oldalnyi adagokban való szétosztása, illetve nyomtatványban az alkotórészek végleges összerendezése.
- A szedéstükör egyhasábos vagy többhasábos tördelésre használható.
- Alkotórészei:
 - főszöveg, járulékos szövegek, illusztráció, díszítő elemek.
- **Kimenetoldal és fejezetkezdő oldal**
- A tördelésbe, különösen ha tipográfiaailag egyszerű, folyamatos szövegű könyvről van szó, csak ott lehetnek problémák ahol nem telik meg az oldal szöveggel.
- Egy könyv főszövegének utolsó oldalára legalább 4 sornak kell jutnia, ettől nem lesz csonka az oldal érzete.
- Ha a szöveg fejezetekre oszlik, és minden fejezet új páratlan oldalon kezdődik, az azt megelőző páros oldalra ugyanez a szabály vonatkozik, hogy legalább 4 sor maradjon, ha nem marad akkor maradjon inkább üresen.

- A legnehezebb, ha a fejezetek leütéssel kezdődnek (a tükör élétől számítva néhány üres sorral lejjebb kezdődnek), mert akkor az előző fejezet kimenetoldalára nem 4, hanem annyi sornak kell jutnia, amennyi „fedi” a következő oldalon a leütés mértékét, vagy legyen üres.

Többhasábos kimenetoldal

- Két vagy többhasábos tördelésre is vonatkoznak az előző szabályok, de van még néhány:
 - Egyforma magasra kell kialakítani a maradék hasábokat is (ezt a gép automatikusan rosszul csinálja) és legalább 4 sor magasságot kell elérniük, illetve fedniük kell a következő fejezetkezdő oldal leütését.

Fattyúsorok

- A tördeléskor sok bosszúságot okoznak a fattyúsorok.
 1. Enyhébb (özvegy) eset, amikor a lap aljára vagy a hasáb aljára kerül az új bekezdés első sora. (Kép fölött ezt minden esetben javítani kell, egyéb esetben maradhat így is.)
 2. Kerülendő esetek: árva- kimenetsor lap élén, hasáb tetején vagy illusztráció alatt. (ha teli sort ad a bekezdés utolsó sora, akkor már nem fattyú)
- A fattyúsorok megszüntetése akkor a legegyszerűbb, ha a megelőző lapról egy sort átviszünk.

- Tördeléskor nagyon fontos az alcímekre is figyelni:
 - Oldal vagy hasáb aljára kerülhet alcím, legalább három sornak kell még következnie.
 - Ha ez nem teljesül, akkor inkább át kell vinni a következő oldal vagy hasáb tetejére.

- Ábrákat, illusztrációt sem szabad úgy elhelyezni, hogy egy vagy két sornyi szöveg legyen fölötte vagy alatta:

- Jobb a tükör elejére vagy az aljára helyezni a képet, de ha nem lehetséges így, akkor legalább három sor szöveg maradjon fölül vagy alul.

Szedés:

- Behúzás: - hagyományos módszer-két leütéssel beljebb kezdődik a sor, bekezdés.
- modernebb módszer: tompaszedés, vagyis nincs behúzás.

Sorvégződés:

mondatkezdő egybetűs szavakat új sorba kell letenni.

Címrendszer

- A legbonyolultabb rendszer a tudományos könyvek címei, alcímei adják.
- A címek rangsorát számozva van, a rangsornak megfelelően csökkenő „feltűnési” értéket adjon a fejezetcímnek, szakasz címnek, alcímnek. Ezt a betűfokozat, betűváltozat és az elrendezéssel is lehet segíteni.
- Tudományos munkában gyakran alkalmazzák a címek decimális számozását, de ez nem pótolja a tipográfiai eszközöket.

- Az alacsonyabb rendű cím elhelyezésének legfontosabb szabálya:
- Fölötte mindig több térköz legyen, mint alatta (érezkeltetni kell, hogy az alatta kezdődő szöveghez tartozik).
- A címrendszer hierarchiájának pontosan meg kell jelennie a könyv tartalomjegyzékében, de nem kell fényképszerű hűséggel ábrázolnia

Élőfej

- Az élőfej alkalmazása igen szép, de vannak olyan kiadványok ahol megkönnyíti az olvasó dolgát.
- Pl.: novelláskötetekben, tudományos könyvekben, folyóiratokban.
- Minél funkcionálisabb annál jobb, a bal és a jobb oldali élőfej nem ugyanazt tartalmazza.
- Ha több szerző is írt a kötetben, akkor bal oldalt a szerző neve áll, jobb oldalt a cím.
- Ha egy szerző van akkor bal oldalt az egész mű címe, jobb oldalt a fejezet címe.

- Az élőfej beleszámít a szedéstükör méretébe, az oldalszám azonban nem.
- Ha lehetséges az oldalszámot soha ne rakjuk élőfejbe.
- Vannak speciális esetek:
- Telefonkönyvek, lexikonok, szótárak stb, ahol az élőfej kifejezetten a címszó szerinti keresést szolgálja.
- A tervezésénél fontos a szövegtől elválasztó megfelelő távolságot kikalkulálni, egy sornyi üres hely ált. sok fél sornyi vagy annál kisebb az elfogadható.

• **Újságtördelés**

- Nagyon sokat változott a tördelési divat az idők folyamán, voltak „zászlós” és „nadrágszíj” tördelések, ma a cikkek alakja téglalap.
- Melyet ún. modulrendszerű tördelésnek is nevezzük. (nálunk blokkördelés)
- A cikk testébe beletartoznak a képek vagy a líd(kiemelt indító szöveg).

• Leggyakoribb hibák:

- Összefüggő szövegetest követelményeinek figyelmen kívül hagyása.
- Hasábok, ha elrendezésükben van ugrás, mindenképpen fedést kell mutassanak – minimálisan 4-5 sornyt, de az a jó ha a hosszabbik teljesen lefedi a rövidebbet.
- Egy cikk összes hasábjának szomszédosnak kell lennie, azokat képpel vagy egyébvel elválasztani nem szabad.
- Az újságoldal élénkítésének, a cikkek megkülönböztetésének a legjobb módja a hasábszélesség változtatása.
- Egy cikkben belül nem lehet ezt alkalmazni.
- Süllyesztett főcím: rossz megoldás.

- főcím elválasztja a cikket
- a kép elválasztja a szöveget.
- hasábszélesség nem jó.

• Tördelési szabályok:

- Többhasábos szedésnél:
- Hasábok függőlegesen nemcsak a képek alatt folytatódhatnak, hanem az illusztráció és az ábra alatt is.
- A szöveg meghatározott helyén következő ábrák, táblák, képletek, több hasábos szélességű kiemelés(alcím) megszakítja a hasábok függőleges folytonosságát.

• Cikk címrendszere és szerkezete részei:

- Rovatcím
- Felcím
- Főcím
- Alcím
- Líd
- Szövegközi alcím
- oldalidézet